

ФІНАНСОВА САМОДОСТАТНІСТЬ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ: ОБ'ЄКТИВНА ДЕТЕРМІНАНТА СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ

В.Є. Дем'яненко,
аспірант

Дніпропетровська державна фінансова академія

Досліджено взаємозалежність динамізму обсягів утворення ВВП та формування доходів зведеного бюджету в Україні за період посттранзитивного піднесення національної економіки, які мають прямий і зворотній зв'язок. Установлено, що випереджаючий темп нарощування доходів бюджету відносно зростання ВВП без адекватного інвестування економіки підірвав потенціал суспільного розширеного відтворення. Це зумовило хронічність дефіциту бюджету і втрату самостійності місцевого самоврядування, катастрофічне зниження ступеня фінансової спроможності територіальних громад здійснювати суспільний розвиток.

Ключові слова: бюджет, суспільне розширення відтворення, розподільчі і перерозподільчі відносини, бюджетний дефіцит, бюджетне регулювання, фінансова самодостатність, соціально-економічний розвиток.

Исследована взаимозависимость динамизма объемов создания ВВП и формирования доходов сводного бюджета в Украине за период посттранзитивного подъема национальной экономики, имеющих прямую и обратную связь. Установлено, что опережающий темп наращивания доходов бюджета относительно роста ВВП без адекватного инвестирования экономики подорвал потенциал общественного расширенного воспроизводства. Это предопределило хроничность дефицита бюджета и потерю самостоятельности местного самоуправления, катастрофическое снижение степени финансовой самостоятельности территориальных общин осуществляют общественное развитие.

Ключевые слова: бюджет, общественное расширение воспроизводства, распределительные и перераспределительные отношения, бюджетный дефицит, бюджетное регулирование, финансовая самодостаточность, социально-экономическое развитие.

The objectivity determinism interdependence dynamism sizes create gross domestic product (GDP) and income of the consolidated budget in Ukraine in the post transitive lifting the national economy is studied. Advancing the pace of increase of budget revenues against GDP growth led to the emergence of negative trends: the depletion of GDP as a source of funds to develop the necessary objective of budget revenues (which led to chronic scarcity of state and local budgets and growing volume of borrowing to cover it, which resulted in excessive increase public debt); decrease in investment activity under the influence of fiscal pressure, unmet financing cost (which led to a significant deterioration of the basic means of production); slowdown in public expanded reproduction (which was manifested in the fact that in 22 years of state sovereignty was restored GDP, which was in 1990 only to the level of 69.4 %); increasing centralization of budgetary resources to 76.7% (which led to the loss of independence of local authorities and the catastrophic decline in the financial sustainability of local communities and their ability to provide social development) is found. The author's interpretation permits the problems that generally comes down to the implementation of fiscal decentralization of budgetary resources and improve the roles and functions of local authorities in ensuring social development is given.

Key words: budget, expansion of social reproduction, distributive and redistributive relations, budgetary adjustment, financial self-sufficiency, social and economic development.

Постановка проблеми. Бюджетна система країни є виразом атрибуту державності та одним із найважливіших інструментів державного управління соціальною, економічною й іншими сферами суспільства у забезпеченні його послідовного розвитку. Зазначена діяльність держави як найважливішого загальнонаціонального суспільного інституту потребує поєднання в єдину цілісність діяльності обох владних суспільних інститутів: секторів державної влади і місцевого самоврядування з їх опорою на державний та місцеві бюджети.

Функціонування у єдиній бюджетній системі України двох відокремлених і відносно автономних секторів – державного бюджету (орієнтованого на реалізацію загальнонаціональних питань державної юрисдикції) і місцевих бюджетів (орієнтованих на вирішення питань місцевої юрисдикції територіальних громад) зумовлює необхідність чіткого розмежування повноважень (а відтак і конкретної відповідальності за їх виконання) між органами державної влади і місцевого самоврядування та адекватного розподілу бюджетних коштів для асигнування їх виконання.

Досягнення реальної відповідальності за виконання повноважень органів самоврядування територіальних громад у їх конституційній суспільній місії забезпечення соціально-економічного розвитку можливе при достатньому обсязі фінансового забезпечення їхньої діяльності. Тобто, фінансова самодостатність місцевих бюджетів є не лише ознакою самостійності самоврядування територіальних громад, а й детермінантою суспільного розвитку. Адже саме територіальні громади становлять базовий фундамент, опору держави, а проблемні питання їх розвитку активізують наукові дослідження у цій сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Пошук оптимальної моделі поєднання діяльності державної й місцевої влади у вирішенні загальнонаціональних та регіональних і місцевих завдань суспільного прогресу, а відтак ступеня централізації і децентралізації бюджетних ресурсів, формується з урахуванням історичних традицій кожної країни і закріплюється законодавчо. Критерієм оцінки досконалості зазначеної моделі бюджету є не лише ступінь забезпечення нею поточних публічних послуг, а й нарощування потенціалу їх зростання в майбутньому періоді, що можливе лише за умови

зміцнення матеріально-технічної бази економічних систем територіальних громад і регіонів.

Вагомий внесок у розробку методології місцевих бюджетів та їх фінансової забезпеченості зробили зарубіжні науковці А. Бретон, Дж. Бухенен, Р. Вагнер, Л. Вілсон, Т. Курхен, Р. Масгрейв, М. Олсон, В. Оутсс, Ч. Тібу та ін. Крім вирішення окремих теоретико-методологічних засад успішності формування і функціонування муніципалітетів як організаційних форм місцевого самоуправління, місцевого бюджету й місцевих фінансів локальних адміністративних утворень, ними здійснено пошук достовірних критеріїв ефективності функціонування їх окремих моделей.

Важливим аспектом доробку зарубіжних науковців є формування ними критеріїв оцінки досконалості функціональних моделей місцевого бюджету не лише з позиції його поточного стану, а й з урахуванням їхньої іманентної здатності генерувати достатній потенціал для подальшого прогресу місцевих фінансів згідно з імперативом суспільного розвитку на засадах процесу його розширеного відтворення.

У пострадянський період трансформаційних змін і розбудови національної економіки на ринкових засадах існуюча раніше (радянська) модель місцевих бюджетів (як надмірно централізована) перестала відповідати потребам ринкового економічного лібералізму. Це породжувало напруженість у відносинах між центром і органами самоврядних територіальних громад, які налаштовували місцеві бюджети у новому, послідовно ринковому правовому полі й постійно відчували існуючу невідповідність реального рівня фінансового забезпечення своєму правовому статусу.

Вагомий внесок у формування вітчизняної моделі місцевого бюджету та механізму взаємовідносин його з державним бюджетом здійснили вітчизняні дослідники О. Василик, З. Варналій, В. Геєць, А. Даниленко, О. Кириленко, В. Кравченко, А. Крисоватий, В. Кудряшов, Л. Лисяк, І. Луїна, Ц. Огонь, В. Опарін, К. Павлюк, Ю. Пасічник, С. Слухай, В. Федосов, І. Чугунов, В. Швець, С. Юрій та ін. Вченими обґрунтована необхідність системного поєднання державного і місцевих бюджетів в органічну цілісність із застосуванням принципів фінансової децентралізації та субсидіарності, міжбюджетних відносин

вирівнювання фінансової достатності місцевих фінансів для надання публічних послуг у гарантованому обсязі для всіх громадян незалежно від місця їх проживання. Обґрунтовані також пропозиції щодо підвищення результативності функціонування місцевих бюджетів з урахуванням реалізації виявлених резервів підвищення їх досконалості та імплементації позитивного зарубіжного досвіду.

Разом з тим, у наукових публікаціях вітчизняних дослідників постійно фіксується негативна для повноцінного функціонування місцевих бюджетів ситуація недостатності бюджетних коштів насамперед для забезпечення розвитку господарської системи територіальних громад, стійка тенденція до подальшого посилення централізації бюджетних ресурсів і послаблення фінансової спроможності місцевих бюджетів. Зазначається, що основною причиною цих негативних чинників, передусім, є хронічна дефіцитність вітчизняного бюджету й недостатня впорядкованість окремих правових норм бюджетного механізму [2, 5, 6, 7].

Мета дослідження – з'ясувати причинно-наслідкову природу бюджетного дефіциту, її зумовленість порушенням канонів фінансової самодостатності місцевих бюджетів територіальних громад.

Виклад основного матеріалу. Чинна бюджетна система України сформована на засадах постулатів теорії громадсько-господарського самоврядування. Ця теорія є синтезом двох інших теорій бюджету: «природних прав общин» та «державницької теорії місцевого самоврядування» [3, с. 7-14].

Теорія «природних прав общин» сформувалась на основі протестної ідеології Великої французької революції 1789 р. щодо узурпації центральної влади в країні паразитичним класом аристократії і її зосередження в абсолютному самодержавстві монарха. За цією теорією інститут місцевого самоврядування є еволюційною модернізованою общиною, що історично була першоосновою формування суспільства та інституту держави, створеного на базі делегування їй общинами загальносуспільних функцій. Тобто інститут «держава» вважається історично похідним від інституту «община», а тому інтереси общини є первинними і визначальними, а держава є своєрідним менеджером реалізації суспільних інтересів.

«Державницька теорія місцевого самоврядування» виникла в середині XIX ст.

у Німеччині. Вона ґрунтується на положенні, що органи самоврядування утворюються державною владою для реалізації її функцій і завдань на низовому територіальному рівні. У цьому разі органи місцевого самоврядування не мають своїх самобутніх прав, а їх функції делегуються державою на правовій основі певної організаційної і фінансової самостійності у виконанні доручень держави.

Співставлення двох наведених теорій місцевого самоврядування показує їх протилежність як у сфері можливих повноважень, так і у сфері фінансовій. Перша з них є виразом децентралізації бюджету, а друга – його централізації.

Згідно ж з ідеологією третьої теорії – «громадського господарювання» – місцеві органи самоврядування генетично мають власну природу, а відтак – суверенну компетенцію, яка в процесі еволюції суспільства та його інституту «держава» локалізується за територіальною ознакою і змістовно обмежується громадсько-господарськими справами. Тобто, загальний цивілізаційний поступ і світовий досвід суспільного розвитку привели до закономірного розмежування компетенцій та сфер державної влади і місцевого самоврядування, а в бюджетній системі – до розмежування державного і місцевих бюджетів.

Українська бюджетна система з самого початку формувалась на ідеології теорії громадсько-господарського самоврядування. Це підтверджується правовим статусом місцевого самоврядування в Україні, насамперед його конституційними засадами, відповідністю Європейській хартії самоврядування чинних базових нормативно-правових актів регламентації діяльності цих органів. Згідно з вітчизняним правовим статусом діяльність органів самоврядування повинна здійснюватись на власній фінансовій основі, тобто на основі самофінансування опорою, передусім, на доходну базу господарського комплексу територіальних громад (ст. 143 Конституції України та ст. 62 Закону України) [8].

Створення самодостатніх локальних територіальних громад передбачалось здійснити у процесі проведення адміністративно-територіальної реформи. Проте ця реформа не була проведена, а функціонування органів самоврядування здійснювалось без фінансово самодостатньої власної бази, що призвело до звуження їх повноважень, лише, до забезпечення потреб населення на рівні

гарантованих державою бюджетних послуг. Виснаження ж доходної бази місцевих бюджетів призвело до поширення дефіцитності місцевих бюджетів, кількість яких швидко зростала. Це потребувало виділення щорічного зростаючого обсягу дотацій для покриття дефіциту місцевих бюджетів із державного бюджету. Станом на початок 2014 р. лише чотири із загальної кількості понад 12 тис. місцевих бюджетів в Україні (Бориспільського, Києво-Святошинського, Павлоградського і Краснодонського районів) залишилися бюджетними донорами, а всі інші, навіть столичний, стали дотаційними, тобто – реципієнтами.

Зазначена негативна тенденція посилюється ще й поглибленням дотаційності місцевих бюджетів: згідно із затвердженим бюджетом на 2013 р. загальний обсяг дотацій місцевим бюджетам досяг 76,7%. Тобто фінансування видатків місцевих бюджетів за рахунок власної доходної бази в цілому по Україні здійснювалось лише в межах 23,4% від тієї потреби, яка встановлена як гарантійно-мінімальна [9].

Дотація місцевим бюджетам є формою покриття дефіциту їх доходів, проте і джерело дотаційних коштів, яким є державний бюджет, є також хронічно дотаційним. Тобто сучасний стан недостатнього розвитку національної економіки України (від базового рівня - територіальних громад, включаючи всі без винятку регіони і економіку держави в цілому) не забезпечує необхідних доходів бюджету для фінансування видатків навіть на мінімально-гарантованому рівні. Це зумовлено хибністю державної економічної політики у надії на чудодійність «невидимої руки ринку», яка, начебто, автоматично забезпечує найбільш результативне регулювання економіки. Проте ще американська криза 30-х рр. ХХ ст. відкинула цей постулат як хибний, а кейнсіанська теорія обґрунтувала незаперечність необхідності цілеспрямованого планомірного державного регулювання розвитку економіки країни. Регулятивний вплив держави в умовах ринкової економіки має стимулювати процес суспільного розширеного відтворення, що в основному полягає в активізації підприємництва; недопущенні монополізму і корупції державного апарату; стабільності національної валюти; встановленні обґрунтованих міжгалузевих пропорцій та макроекономічних параметрів нагромадження і споживання тощо, що опосередковується бюджетом країни як основним інструментом держави у

забезпеченні соціально-економічного розвитку суспільства.

Тобто бюджет як суспільний інститут змістовно відмінний від спрощеного сприйняття його лише як державного кошторису (балансу доходів і видатків), оскільки він є, насамперед, виразником державної політики регулювання суспільного розвитку, що безпосередньо реалізується через вплив на економіку (за постулатом марксизму «політика є концентрованим виразом економіки»). Результативність державної економічної політики відображається в тенденціях динаміки національної економіки та фіксується у формуванні макроекономічних показників.

Користуючись цим критерієм оцінки, розглянемо результати бюджетної політики за 2000 – 2012 рр. Цей період характерний тим, що саме з 2000 р. в Україні розпочалось посттранзитивне піднесення національної економіки – вже на засадах ринкового механізму господарювання (табл. 1).

Наведені у табл. 1 дані дозволяють виявити такі тенденції динамічних зрушень стану національної економіки (за обсягом генерації ВВП) та формування бюджету:

1. Нарощування частки ВВП, що розподіляється через бюджет, здійснюється більш високим темпом, ніж генерація його загального обсягу. Так, за 2000-2012 рр. обсяг ВВП збільшився у 8,3 рази, доходи бюджету - у 9,1 рази, а видатки – у 10,2 рази. Відносна величина ВВП, що розподілялась через бюджет, становила у 2000 р. у доходах 28,9%, а у видатках – 28,3%. У 2012 р. ця частка ВВП зросла відповідно до 31,6 і 34,9%. Це свідчить про домінантність чинника видатків бюджету у системі макроекономічних показників.

2. Змінюється також якісна визначеність бюджету: у першому посткризовому році (2000 р.) зведений бюджет країни був профіцитний (у розмірі майже 2 % до доходу), що повторилось також у 2002 р. (профіцит становив 2,6%). Починаючи з 2003 р. і дотепер бюджет України став дефіцитним. Ступінь дефіцитності бюджету істотно зростає, досягнувши максимуму у 2010 р. (20,6 % від доходу) і у 2012 р. (11,4% від доходу). Оскільки ж бюджетні видатки зростають більш високим темпом, ніж ВВП, то дефіцит покривається за рахунок зовнішніх і внутрішніх запозичень, що утворює державний борг, який швидко зростає і утворює істотну загрозу та відволікає все більшу частку видатків бюджету на погашення боргу, що зменшує спроможність фінансування безпосередньо бюджетних функцій.

Динаміка утворення ВВП та формування бюджету в Україні, млн. грн.

Роки	ВВП		Доходи бюджету			Видатки бюджету			Дефіцит бюджету	Капітальні вкладення		
	Всього	До 1990 р. %	Всього	в тому числі:		Всього	в тому числі:			Всього	в т.ч. з бюджету	
				держ.	місц.		держ.	місц.			держ.	місц.
2000	170070	43,2	49118	34806	14312	48149	31155	16994	-969	23629	1210	975
2001	204190	47,2	54934	37199	17736	55528	33170	22358	593	32573	1749	1332
2002	225810	49,7	61954	42525	19429	60489	35410	24736	-1635	37178	1863	1365
2003	267344	54,4	75286	52709	22577	75792	44391	31402	507	51011	3570	2095
2004	345113	61,0	91529	68744	22785	102538	63735	38803	11009	75714	7945	3544
2005	441452	62,7	134183	103867	30316	141699	89615	52084	7806	93096	5077	3915
2006	544153	67,3	171811	131946	39865	175284	102958	72326	3701	125254	6846	5446
2007	720731	72,6	219936	161587	58349	226054	129599	96455	7702	188486	10458	7324
2008	948056	74,2	297893	224021	73872	309204	182377	126827	14124	233081	11576	9918
2009	913345	63,3	272967	201931	71036	307399	180257	127142	37288	151777	6687	4161
2010	1082569	65,8	314506	233990	80516	377843	225823	15202	64685	189061	10925	6368
2011	1302079	69,3	398553	311898	86655	416854	238585	178269	23058	259932	18395	8801
2012	1408889	69,4	445525	344711	100814	492455	271222	221233	50786	293692	17141	9149
Відхилення, %	828,4	+ 26,2	907,0	990,4	704,4	1022,8	870,6	1301,8	...	1242,9	1416,8	938,3

*Джерело: Статистичний щорічник України за 2012 р. та за інші відповідні роки

Обидві виявлені тенденції для українського суспільства є негативними, оскільки вони спотворюють характер розподільчих відносин як регулятора оптимальної пропорційності функціонального використання ВВП. При формуванні бюджету у 2000–2012 рр. переважала ідеологема «ВВП – джерело доходів бюджету» на шкоду більш важливій ідеологемі розподільчих відносин «ВВП – основа розвитку суспільного розширеного відтворення», яка попередню ідеологему включає як свою складову. Саме цей процес є запорукою суспільного прогресу, стимулює розвиток продуктивних сил суспільства та їх продуктивність, генерує достатні фінансові ресурси як передумову стабілізації бюджетного процесу, оскільки бюджет є інструментом державної політики. Бюджетна ж політика не є виразом загальносуспільного процесу, вона лише знаряддя у забезпеченні розширеного відтворення як основи суспільного прогресу.

Процес суспільного розширеного відтворення ґрунтується на примноженні і вдосконаленні матеріально-технічної бази виробництва, що відбувається у формах екстенсивного (просте розширення виробничої бази) та інтенсивного (техніко-технологічній модернізації, інноватизації виробництва) розвитку. В обох випадках необхідні інвестиції здійснюються за рахунок доходів суб'єктів господарювання, що функціонують у межах відповідних територіальних громад, адже всі без винятку підприємства, незалежно від форми власності, розміщуються в територіальних громадах. Фактичний рівень фіскального тиску, який у 2000–2012 рр. забезпечував насамперед інтереси наповнення доходів бюджету, унеможливив необхідне самофінансування інвестиційної діяльності підприємств. Це підтверджується тим, що в Україні спостерігається швидке посилення ступеня зносу основних засобів: якщо у 2000 р. в цілому по країні ступінь зносу становив 43,7% (з інтервалом по регіонах у межах 37,4 – 48,0%), то у 2010 р. він досяг 74,9% (з інтервалом 37,7–97,1%). Це означає, що в цілому в Україні основні засоби виробництва (за незначним виключенням) наближаються до повного

вичерпання виробничого ресурсу і знаходяться на межі аварійності внаслідок відсутності належного обсягу капіталовкладень на їх поновлення.

Із наведених у табл. 1 даних видно, що за 2000–2012 рр. загальний обсяг капіталовкладень в Україні має стійку тенденцію до зростання: якщо обсяг ВВП збільшився у 8,3 рази, то капіталовкладення – у 12,4 рази (із 23629 млн. грн. у 2000 р. до 189061 млн. грн. у 2010 р. і 293692 млн. грн. у 2012 р.) Створюється враження, що динамізм нарощування капіталовкладень може бути достатнім для відтворення засобів виробництва. Але це не так: фактичні капіталовкладення відносно до загального обсягу засобів виробництва у 2000 р. становили лише 2,8%, а у 2010 р. зросли до 4,4%. Обсяг же фінансування введення у дію нових основних засобів становив (відносно до наявного обсягу): у 2000 р. 9,9%, а у 2010 р. зменшився лише до 1,8%. Це при тому, що у цьому періоді дієздатність основних засобів в Україні (внаслідок зносу) скоротилась на 31,2 процентні пункти (п.п.). Приріст інвестицій, який склав 1,6 п.п. (4,4–2,8), аж ніяк не міг компенсувати безперервного збільшення втрат, приріст яких, як уже зазначалось, склав 31,2 п.п. Таким чином, виробнича потужність територіальних громад (а відтак і фінансовий потенціал місцевих бюджетів) за аналізований період значно зменшилась. Кошти з доходів суб'єктів господарювання вилучалися фіскальною системою до бюджету, ігноруючи необхідність забезпечення передусім розширеного відтворення, внаслідок чого інвестиційно-інноваційна діяльність у межах територіальних громад постійно звужувалась. Ситуація ускладнювалась також тим, що суб'єкти господарювання були практично позбавлені можливості залучення з метою інвестування банківських кредитів, оскільки ці ресурси банків поглиналися механізмом розміщення державних внутрішніх позик.

Отже, надання пріоритетності наповненню доходної частини бюджету, здійснюваного з метою перешкоджання процесу розширеного відтворення при встановленні пропорцій цільового використання ВВП, призвело до значного

зменшення продуктивності національної економіки внаслідок її недофінансування, а відтак і спроможності генерувати ВВП. Особливо рельєфно це помітно у порівнянні з іншими країнами, які одночасно з Україною отримали державну суверенність. Усі вони вже давно вийшли на обсяг ВВП, який був у них у 1990 р. (не говорячи про країни соціалістичного табору), а в Україні обсяг ВВП проти 1990 р. у 2012 р. становив лише 69,4%. Це означає, що якби в Україні було встановлено обґрунтовану пропорцію розподілу ВВП, унаслідок чого нині його обсяг був би хоча б на рівні 1990 р. (тобто 22-річної давності), то бюджет країни міг би забезпечувати українським громадянам рівень життя за європейськими стандартами вже сьогодні без величезного державного боргу, що стримує розвиток країни [9].

Існуюча негативна ситуація посилюється тим, що дохід зведеного бюджету все в більшій мірі концентрується у бюджеті державному. Із даних табл. 1 видно, що у 2000 р. у державному бюджеті було зосереджено 70,9% загального обсягу доходів, а у 2012 р., централізація доходів становила 77,1%, або підвищилась на 6,5 п.п., натомість частка доходів у місцевих бюджетах за цей період зменшилась від загального обсягу доходів зведеного бюджету від 29,1 до 22,9%, тобто на ті ж 6,5 п.п. Зменшення доходів місцевих бюджетів ніяк не означає, що за аналізований період у них зменшились потреби – просто скоротили кошти на виконання своїх повноважень. Із табл. 1 видно, що фактичний обсяг видатків за 2010–2012 рр. у структурі зведеного бюджету зріс від 35,3 до 44,9%, або на 9,6 п.п., а видатки державного бюджету, відповідно, зменшились від 64,7% до 55,1%. Уже це вказує на недоцільність надмірної централізації бюджетних ресурсів там, де в цьому немає безпосередньої потреби.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Використання механізму міжбюджетних відносин для формування централізованого фонду вирівнювання фінансової спроможності окремих бюджетів є виправданим аргументом лише у тому випадку, якщо для забезпечення їхньої фінансової спроможності використано увесь їх фінансовий ресурс, але він виявився недостатнім з позиції самодостатності. Тоді існуючий дефіцит коштів покривається з

централізованого регуляторного фонду, створеного системою міжбюджетних відносин.

Світовий досвід показує, що фіскальний механізм формування доходів місцевих бюджетів має забезпечувати фінансову самодостатність переважної більшості місцевих бюджетів, що досягається відповідною пропорцією закріплення доходних джерел між державним (центральним) бюджетом і бюджетами територіальних громад. Орієнтовно в середньому у бюджетній системі країни забезпеченість доходів місцевих бюджетів за рахунок власних джерел має становити 65–75%. Так, у європейських країнах ця частка доходів перебуває в межах від 66% у Швеції до 78% у Німеччині. За таких умов органи місцевого самоврядування повноцінно здійснюють процес розширеного відтворення господарського комплексу своїх територіальних громад, маючи можливість не лише фінансувати повноваження надання публічних послуг громадянам, але й забезпечувати розвиток, спираючись на підвладну їм локально-територіальну економічну систему. Адже лише частка доходу фінансово самодостатніх місцевих бюджетів, що перевищує їхню потребу, вилучається до централізованого фонду надання дотацій мало спроможним бюджетам [1].

При застосуванні зазначеної європейської моделі формування доходів місцевих бюджетів, орієнтованої на їх фінансову самодостатність, здійснюється передача у їх юрисдикцію достатньо потужних фіскальних джерел доходів. Це сприяє зростанню чисельності самодостатніх місцевих бюджетів та зменшенню дотаційних, що істотно зменшує обсяг руху грошових потоків у системі міжбюджетних відносин.

В Україні спостерігається надлишкова централізація бюджетних ресурсів: у затвердженому зведеному бюджеті на 2013 р. кількість дотаційних бюджетів досягла 99,4% від їх загальної чисельності, що свідчить про порушення їхнього конституційного і нормативно-правового статусу самоврядності.

Зазначені недоліки бюджетного механізму мають бути подолані шляхом децентралізації бюджетних ресурсів відповідно до Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [4].

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. *Зайчикова, В.В.* Європейські засади забезпечення фінансової спроможності органів місцевого самоврядування та методологічні підходи до розрахунку її показників / В.В. Зайчикова // Наукові праці НДФі. – 2007. – № 3 (40). – С. 3–12.
2. *Козенко, А.* Сучасний стан бюджетної децентралізації в Україні / А. Козенко // Економіст. – 2014. – № 3. – С. 37–38.
3. *Кириленко, О.П.* Місцеві бюджети України: історія, теорія, практика [монографія] / О.П. Кириленко. – К. : НіОС. – 2000. – С. 384.
4. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. Розпорядження Кабінету міністрів України від 1.04.2014 р, № 333 – р.
5. *Лисяк, Л.В.* Оцінка бюджетної стійкості : регіональний аспект / Л.В. Лисяк, М.К. Дяченко // Вісник ДДФА: Економічні науки. – 2011. – № 2 (26). – С. 62–69.
6. *Лисяк, Л.В.* Місцеві фінанси і місцеві бюджети в системі регіональної політики саморозвитку / Л.В. Лисяк, В.Я. Олійник, М.І. Деркач // Вісник ДДФА : Економічні науки. – 2012. – № 2 (28). – С. 103–109.
7. *Морозюк, Н.В.* Організаційно-економічна модель самодостатності сільських громад / Н.В. Морозюк // Економіка, фінанси, право. – 2014. – № 3. – С. 29–31.
8. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/07. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>
9. *Тимошенко, М.В.* Правовий статус органів самоврядування в контексті фінансової забезпеченості місцевих бюджетів / М.В. Тимошенко, В.Є. Дем'яненко // Вісник ДДФА : Економічні науки. – 2013. – № 2 (30). – С. 133–140.

REFERENCE

1. *Zaychykova, V.V.* Yevropeys'ki zasady zabezpechennya finansovoyi spromozhnosti orhaniv mistsevoho samovryaduvannya ta metodolohichni pidkhody do rozrakhunku yiyi pokaznykiv / V.V. Zaychykova // Naukovi pratsi NDFi. – 2007. – № 3 (40). – S. 3–12.
2. *Kozenko, A.* Suchasnyy stan byudzhetnoyi detsentralizatsiyi v Ukrayini / A. Kozenko // Ekonomist. – 2014. – № 3. – S. 37-38.
3. *Kyrylenko, O.P.* Mistsevi byudzhety Ukrayiny : istoriya, teoriya, praktyka [monohrafiya] / O.P. Kyrylenko. – K. : NiOS. – 2000. – S. 384.
4. Kontseptsiya reformuvannya mistsevoho samovryaduvannya ta terytorial'noyi orhanizatsiyi vlady v Ukrayini. Rozporyadzhennya Kabinetu ministriv Ukrayiny vid 1.04.2014 r, № 333 – r.
5. *Lysyak, L.V.* Otsinka byudzhetnoyi stiykosti: rehional'nyy aspekt / L.V. Lysyak, M.K. Dachenko // Visnyk DDFA : Ekonomichni nauky. – 2011. – № 2 (26). – S. 62–69.
6. *Lysyak, L.V.* Mistsevi finansy i mistsevi byudzhety v systemi rehional'noyi polityky samorozvytku / L.V. Lysyak, V.Ya. Oliynyk, M.I. Derkach // Visnyk DDFA: Ekonomichni nauky. – 2012. – № 2 (28). – S. 103 – 109.
7. *Morozyuk, N.V.* Orhanizatsiyno-ekonomichna model' samodostatnist' sil's'kykh hromad / N.V. Morozyuk // Ekonomika, finansy, pravo. – 2014. – № 3. – S. 29 – 31.
8. Pro mistseve samovryaduvannya v Ukrayini: Zakon Ukrayiny vid 21.05.1997 r. №280/07. [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>
9. *Tymoshenko, M.V.* Pravovyy status orhaniv samovryaduvannya v konteksti finansovoyi zabezpechenosti mistsevykh byudzhativ / M.V. Tymoshenko, V.Ye. Dem"yanenko // Visnyk DDFA : Ekonomichni nauky. – 2013. – № 2 (30). – S. 133 – 140.

Стаття надійшла до редакції 27.04.2014 р.